

Włodzimierz JARMOLIK

Pierwsza lokacja miejska na Podlasiu (Sokołów Podlaski – 1424 r.)

Niemieckie prawo miejskie pojawiło się na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego dopiero w 1387 r., kiedy Władysław Jagiełło, wspólny od niedawna władca Litwy i Polski, wprowadził nowy ustrój prawny do stołecznego Wilna¹. Było nim prawo magdeburskie obowiązujące w przyjętym jako wzór Krakowie. W dalszej kolejności zasady prawa magdeburskiego wzorowane na przykładach miast polskich zaczęły obowiązywać w trzech innych, ważnych ośrodkach miejskich W. Ks. Litewskiego — Brześciu, Trokach i Kownie². Na obszarze wchodzącym w skład późniejszego województwa podlaskiego recepcja nowego prawa rozpoczęła się w latach 20 XV w. Na skutek związków społecznych, gospodarczych, a także politycznych z sąsiednim Mazowszem, miasta podlaskie, obok przywilejów na prawo magdeburskie, otrzymywały często przywileje wprowadzające w nich chełmińską odmianę prawa niemieckiego. Do połowy XV w. pełna lub częściowa zmiana położenia prawnego objęła 8 miejscowości na Podlasiu³. Jako pierwsze, nowe prawo miejskie otrzymało w 1424 r. miasteczko Sokołów⁴. Była to jednocześnie jedyna w

¹ O przywilejach dla Wilna zob. I. Jaworski, *Studia nad ustrojem miast na prawie niemieckim w Wielkim Księstwie Litewskim w dobie Jagiellońskiej*, „Rocznik Prawniczy Wileński”, t. V, 1935, s. 297–352.

² Rozwojem prawa niemieckiego w Wielkim Księstwie Litewskim zajęli się ostatnio: S. Alexandrowicz, *Geneza i rozwój sieci miasteczek Białorusi i Litwy do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica”, t. VII, 1970, s. 47–108 i J. Bardach, *Miasta na prawie magdeburskim w Wielkim Księstwie Litewskim od schyłku XIV do połowy XVII stulecia*, „Przegląd Historyczny”, t. LXXXVII, 1980, z. 1, s. 21–51. Tam także starsza literatura.

³ Były to: Sokołów (1424), Tykocin (wójtostwo — 1424, prawo chełmińskie — 1425), Drohiczyn (wójtostwo — 1429), Ciechanowiec (ok. 1429), Bielsk (wójtostwo — 1430), Mielnik (1440), Węgrów (1441) i Suraz (1445). Por. W. Jarmolik, *Rozwój niemieckiego prawa miejskiego na Podlasiu do Unii Lubelskiej 1569 r.*, „Przegląd Historyczny”, t. LXXIII, 1982, z. 1–2, s. 27–28.

⁴ Kopia przywileju lokacyjnego znajduje się w Warszawie, Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), Metryka Litewska, ks. 209, k. 1035–1037. Na podstawie tej kopii sporządzony został odpis, który jest w AGAD, Akta Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, 3195 d, k. 125–127. Streszczenie dokumentu podali: M. Baliński, T. Lipiński, *Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym*, t. III, War-

dziejach miast podlaskich lokacja przeprowadzona na prawie średzkim. Niższy artykuł stanowi próbę wyjaśnienia przyczyn i okoliczności tej lokacji. Zawiera również analizę treści dokumentu lokacyjnego oraz uwagi dotyczące jego wiarygodności⁵.

Pierwszy etap intensywnego rozwoju osadnictwa wiejskiego i miejskiego na ziemiach podlaskich, po zawarciu unii polsko-litewskiej w 1386 r., związany jest z panowaniem na Litwie wielkiego księcia Witolda⁶. Blisko 40-letni okres rządów wewnętrznych tego władcy (1392—1430) charakteryzowało masowe, lecz prowadzone umiejętnie rozdawnictwo ziemi gospodarskiej. Przede wszystkim duże nadania ziemskie otrzymywali najbliżsi Witoldowi bojarzy i dworzanie, wyróżniający się w służbie urzędniczej, wojskowej czy dyplomatycznej⁷. Był to wypróbowany sposób wynagradzania zasług, umacniania wierności, a także pozyskiwania nowych stronników dla polityki wielkksiążęcej. Z takim postępowaniem mamy niewątpliwie do czynienia również w przypadku obdarowania Mikołaja Sepieńskiego, sekretarza i doradcy Witolda, dobrami sokołowskimi leżącymi w ziemi drohickiej.

Mikołaj Sepieński herbu Nowina pochodził ze średniej szlachty wielkopolskiej osiadłej w powiecie kościańskim⁸. Na dworze wielkksiążęcym w Wil-

---

szawa 1886, s. 531 (wg kopii z Metryki Litewskiej) i J. Kazimierski, *Zarys dziejów miasta Sokołowa do 1861 r.*, (w:) *Dzieje Sokołowa Podlaskiego i jego regionu*, pod red. J. Kazimierskiego, Warszawa 1982, s. 62—66 (wg odpisu z Akt KRSW).

⁵ Uzasadnieniem potrzeby szczegółowych badań nad przywilejem lokacyjnym Sokołowa z 1424 r. jest szereg nieścisłości i błędów w jego streszczeniu zamieszczonym w artykule J. Kazimierskiego, op. cit., s. 62—66 (że została odczytana nawet data wystawienia dokumentu). Weryfikacji wymaga również sąd podważający autentyczność treści przywileju sokołowskiego. Wyraził go S. Alexandrowicz w artykule: *Powstanie sieci miejskiej Podlasia na tle wczesnych procesów urbanizacyjnych w Wielkim Księstwie Litewskim*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. XXVII, 1980, s. 423, przyp. 26, twierdząc, iż dokument ten jest falsyfikatem (ma wskazywać na to rozbudowany i zawikłany formularz, terminologia dotycząca urzędów i stosunków własnościowych) wpisanym do Metryki Litewskiej w połowie XVI w. Powodem dokonanego fałszerstwa, według S. Alexandrowicza, była potrzeba stworzenia tytułu prawnego dla funkcjonowania miasteczka z targiem w dobrach należących do Kiszaków, w czasie przeprowadzania królewskiej kontroli w dobrach prywatnych i likwidacji tych targów, których istnienia nie sankcjonował przywilej gospodarski.

⁶ Zestawienia kilkunastu nadań w. ks. Witolda uczynionych w ziemi drohickiej zamieścił A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 2, Warszawa 1909, s. 129—139, *Źródła dziejowe*, t. XVII.

⁷ Do najstarszych nadań wielkksiążęcych tego typu należą nadania Witolda na rzecz bojara litewskiego Moniwida, od 1413 r. wojewody wileńskiego. Por. W. Semkowicz, *Przywileje Witolda dla Moniwida, starosty wileńskiego i testament jego syna Jana Moniwidowicza*, „Ateneum Wileńskie”, t. I, 1923, z. 2, s. 253—267. Zob. też J. Ochmański, *Historia Litwy*, Wrocław 1982, s. 91—93.

⁸ Dobrami rodzowymi Mikołaja Sepieńskiego było Sepno leżące na północny zachód od Kościana. Między r. 1390 a 1399 pisał się z Sepna Wawrzyniec Sepiński, podsędek

nie pojawił się, według Marcelego Kosmana, około 1410 r.⁹ Natomiast po raz pierwszy w źródłach pisanych wystąpił pod datą 6 VI 1411 r., kiedy otrzymał królewski list uwierzytelniający jako poseł do Krzyżaków¹⁰. Przez następne 20 lat, aż do śmierci wielkiego księcia Witolda, związany był, podobnie jak kilku innych Polaków (Mikołaj Cebulka, Mikołaj Małdrzyk, Bartłomiej z Górki i inni) z kancelarią hospodarską, przejawiając zwłaszcza dużą aktywność i zdolności w służbie dyplomatycznej¹¹.

Nie wiadomo dokładnie kiedy Mikołaj Sepieński wszedł w posiadanie Sokołowa. Było to na pewno przed 12 V 1415 r., gdyż w tym dniu został wystawiony przez niego dokument, dotyczący fundacji „ecclesiam in haereditate nostra Sokolowo”¹². Bardzo możliwe, iż nadanie hospodarskie nastąpiło niedługo przed wspomnianą datą, a założenie kościoła dla potrzeb gęstego już w tym miejscu osadnictwa było jedną z pierwszych decyzji nowego właściciela¹³. Być może, główny powód hojności wielkiego księcia Witolda stanowił prawdopodobny udział Mikołaja Sepieńskiego w przygotowaniach do

---

kościński, prawdopodobnie ojciec Mikołaja. Por. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. X, Warszawa 1889, s. 434 i *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa–Poznań, 1981, s. 655.

⁹ *Wielkopolski słownik...*, s. 655.

¹⁰ M. Kosman, *Kancelaria wielkiego księcia Witolda*, „*Studia Źródłoznawcze*”, t. XIV, 1969, s. 108.

¹¹ Mikołaj Sepieński w czasie pobytu na dworze Witolda brał udział niemal we wszystkich ważnych dla władcy litewskiego zabiegach dyplomatycznych. W 1415 r. wchodził w skład poselstwa litewskiego (obok Giedygolda i Golimina), przedstawiającego na soborze w Konstancji sprawę chrystianizacji Żmudzi. W 1416 r. posłował razem z marszałkiem Rumboldem do króla Władysława Jagiełły. W 1419 r. udał się z polecenia Witolda do Moskwy. Trzy lata później (1422 r.), wspólnie z Giedygoldem i przedstawicielami polskimi negocjował nad jeziorem Melno warunki pokoju z Zakonem Krzyżackim. Uczestniczył aktywnie w staraniach wielkiego księcia Witolda o koronę królewską. Na zjeździe w Łucku (styczeń 1429 r.) nakłaniał możnowładców polskich do zgody na koronację. W 1430 r. jeździł w tej sprawie, wraz z Mikołajem Małdrzykiem, do biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego. W tym też roku posłował od w. ks. Witolda, razem z wojewodą wileńskim Giedygoldem i marszałkiem Rumboldem, do króla Władysława Jagiełły. Por. J. Długosz, *Roczniki czyli Kroniki Ślawnego Królestwa Polskiego*, ks. XI (1413–1430), Warszawa 1985, s. 65, 191, 265–266, 311, 315; *Rachunki wstępu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z lat 1388–1420*, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1896, s. 491–504; *Wielkopolski słownik...*, s. 655.

¹² AGAD, Kapiciana, pudło 6, s. 624–626.

¹³ Takie przypuszczenie wydaje się być prawdopodobne, gdyż podobnie postępowali inni, nowi właściciele większych dóbr na Podlasiu. Jan Gasztold, który w 1433 r. otrzymał od Zygmunta Kiejstutowicza Tykocin z kilkoma wsiami, już w 1437 r. uposażył istniejący tam kościół. Tak samo postąpili Iwan Sapieha po otrzymaniu dóbr boćkowskich (nadanie 1509 r. – fundacja kościoła 1513 r.) czy Mikołaj Radziwiłł po uzyskaniu dóbr goniądzko-rajgrodzkich (nadanie 1509 r. – fundacja kaplicy zamkowej 1511 r.). *Miasta polskie w Tysiącleciu*, t. I, Wrocław 1965, s. 251, 259, 290; AGAD, Kapiciana, p. 55, s. 611–614.

unii horodelskiej zawartej między Polską a Litwą 2 X 1413 r. Mikołaj Sepieński był obecny w Horodle, a podczas przeprowadzonej tamże adopcji kilkudziesięciu bojarów litewskich przez rody polskie przyjął do swojego herbu Mikołaja Bojnara¹⁴. Niewykluczone też, że o uposażeniu Mikołaja Sepieńskiego, nazywanego w 1415 r. „serenissimi principis Alexandri alias Vitaudi secretarius et consiliarius”, zadecydowało oprócz wiernej i użytecznej służby, także poparcie ze strony znacznych bojarów litewskich. Mogli to uczynić na przykład: Giedygołd, wojewoda kijowski, a później wileński, bądź Rumbold, marszałek ziemski, z którymi Mikołaj Sepieński odbywał często różne poselstwa dyplomatyczne¹⁵. Nie bez znaczenia zapewne był też, podkreślany przez Jana Długosza fakt, iż Witold „przez całe życie największą czią i szacunkiem nie darzył przedstawicieli innego narodu jak tylko Polaków”¹⁶. Na potwierdzenie tych słów autor „Roczników” opisał hojność wielkiego księcia w stosunku do innego polskiego pracownika swojej kancelarii — Mikołaja Małdrzyka¹⁷.

Po ustaleniu przypuszczalnego czasu i okoliczności, w jakich doszło do przekazania Sokołowa Mikołajowi Sepieńskiemu, należy zastanowić się nad znaczeniem położenia nadanych dóbr. Wydaje się, iż ich lokalizacja w ziemi drohickiej nie była przypadkowa. Oprócz dalszego rozwoju osadnictwa w tej ziemi, zasiedlania pustek i karczowania lasów, władcy litewskiemu chodziło również o wzmocnienie władzy centralnej na pogranicznych terenach swojego państwa oraz zwiększenie ich obronności. Mikołaj Sepieński znacznie łatwiej niż inni mógł wykonywać polecenia hospodara dotyczące zarządzania ziemią drohicką, zamieszkałą przecież w dużym stopniu przez ludność mazowiecką¹⁸. Stanowił także czynnik kontrolujący działalność namiestników grodowych w Drohiczynie, Bielsku czy Mielniku, wyręczając w tym przebywającego daleko wojewodę trockiego¹⁹. Usytuowanie Sokołowa w

¹⁴ *Akta unii Polski z Litwą. 1385–1791*, wyd. S. Kutrzeba i W. Semkowicz, Kraków 1932, s. 50–54.

¹⁵ Por. przypis 11.

¹⁶ J. Długosz, *Roczniki...*, ks. XI, s. 259.

¹⁷ Kiedy Mikołaj Małdzyk wyjeżdżał do Polski, gdzie posiadał majątek ziemski i gdzie przebywała jego żona, wielki książę Witold, chcąc go wynagrodzić, dał mu znaczną sumę pieniędzy (800 grzywien). *Ibid.*, ks. XI, s. 323–324.

¹⁸ Ziemia drohicka zasiedlana była przez ludność mazowiecką od X/XI w. Znaczny jej napływ wiązał się z kilkuletnim władaniem tą ziemią w końcu XIV w. przez księcia mazowieckiego Janusza I. Por. M. Miśkiewiczowa, *Mazowsze Wschodnie we wczesnym średniowieczu*, Warszawa 1981; J. Wiśniewski, *Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny*, „Acta Baltico-Slavica”, t. XI, 1977, s. 12, 15.

¹⁹ Zgodnie z odpowiednim punktem Unii Horodelskiej utworzono w W. Ks. Litewskim dwa województwa: wileńskie i trockie. Ziemie podlaskie weszły w skład województwa trockiego. Ich administrowanie z Trok było jednak utrudnione z powodu znacznej odległości

pobliżu granicy z Mazowszem, roszcącym pretensje do ziemi drohickiej, skłaniało jego właściciela do osobistego zainteresowania przynależnością tych terenów do W. Ks. Litewskiego i gwarantowało aktywny udział w ich obronie²⁰.

*

Włość nadana Mikołajowi Sepieńskiemu była już na początku XV w. częściowo skolonizowana (ludność mazowiecka, osadnicy ruscy)²¹. Należały do niej ziemie ciągnące się po obu stronach górnej Cetyni. Najstarsze osady znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki. W pobliżu prawego brzegu Cetyni leżało miasteczko Sokołów — główny ośrodek powstałych dóbr prywatnych. Dotychczasowy rozwój zawdzięczał Sokołów położeniu na szlaku drożnym wiodącym z Mazowsza przez ziemię drohicką do Litwy²². Oprócz funkcjonującego miasta nadanie wielkksiążęce obejmowało także kilka pobliskich wsi. Trzy z nich zostały wymienione z nazwy w 1415 r. Były to Kupientyn, Rogów i Przedziatka²³. Oprócz ziemi osiadłej i uprawnej dobra sokołowskie obejmowały także nie zagospodarowane pustki, spore obszary leśne i łąkowe. Brak pierwotnego przywileju nadawczego utrudnia określenie przebiegu ich granic. Można jednak przyjąć, iż biegły one wzdłuż gruntów należących do okolicznej szlachty pochodzenia mazowieckiego. Na pewno dobra Mikołaja Sepieńskiego graniczyły z polami wsi Orzechówka, prawdopodobnie też z Przywózkami, Niecieczą, Wojewódkami, Bielanami, Krasnodębami i Niewiadomkami²⁴.

---

i pasa oddzielających puszczy. Owe trudności stały się przyczyną ustanowienia w 1513 r. oddzielnego wojewody podlaskiego, którym został Iwan Sapieha. J. Wolff, *Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386–1795*, Kraków 1885, s. 41–42. Por. też przywilej dotyczący utworzenia województwa podlaskiego z 1520 r. (w:) A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 3, Warszawa 1910, s. 257–259.

²⁰ Przykładem takiego zachowania jest postawa Jana Gasztolda, właściciela dóbr tykocińskich, który w 1444 r. przyczynił się do odzyskania ziem podlaskich, zajętych w 1440 r. przez Bolesława IV, księcia mazowieckiego. W. Semkowicz, *O litewskich rodach bojarskich zbratanych z szlachtą polską w Horodle 1413 r.*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego”, t. VI, R. 1921–1923, Kraków 1923, s. 121.

²¹ Świadczą o tym badania archeologiczne we wsiach leżących na tym terenie. Ich początki sięgają XI–XIII w. K. Musianowicz, *Granica mazowiecko-drohicka na Podlasiu we wczesnym średniowieczu*, „Materiały Wczesnośredniowieczne”, t. V, 1960, s. 201–207.

²² T. Dunin-Wąsowicz, *Wczesnośredniowieczna sieć drożna na Podlasiu*, (w:) *Dzieje Sokołowa Podlaskiego...*, s. 49.

²³ AGAD, Kapiciana, p. 6, s. 624–626.

²⁴ O graniczeniu dóbr sokołowskich z polami wsi Orzechówka świadczy wyraźnie dokument erekcyjny kościoła w Sokołowie z 1415 r.: „potest plebanus elaborare quindecim mansos mensurae Culmensis et hoc incipiendo a facie mansorum oppidi nostro Sokołowo

Mikołaj Sepieński, nowy pan i dziedzic Sokołowa, rozpoczął swoje władanie od założenia tamże kościoła pod wezwaniem Michała Archanioła i św. Małgorzaty. Dokument erekcyjny sporządzony został 12 V 1415 r. „in Sokołowo”²⁵. Obecny był przy tym m.in. biskup włodzimierski Grzegorz, do którego diecezji należała ówczesna ziemia drohicka. W myśl powyższego dokumentu pierwszy proboszcz Jan Czamsor otrzymał w mieście plac pod dom plebański z dwiema wikariami i szkołą oraz znajdujący się w pobliżu tego placu staw z młynem. Głównym funduszem kościoła stała się wieś Przezdziatka, której mieszkańcy zostali zwolnieni od wszelakich powinności i czynszów pańskich. Prócz tego proboszcz otrzymał prawo do rozszerzenia gruntów ornych tej wsi o 15 włók miary chełmińskiej. Kmiecie z Kupientyna i Rogowa zobowiązani zostali do dawania dziesięciny snopowej. W 9 lat później 3 X 1424 r., Grzegorz, biskup włodzimierski, na prośbę Mikołaja Sepieńskiego przyznał kościołowi sokołowskiemu dziesięcinę z dóbr szlacheckich leżących w pobliżu²⁶. Wynosiła ona 30 groszy monety polskiej z każdej włóki uiszczanych co roku na św. Marcina. Dokument biskupi uwzględniał także ewentualność powstania nowych wsi. Ich mieszkańców, po zakończeniu przewidzianej wolnizny, udzielonej przez właściciela ziemi, miała obowiązywać dziesięcina o podobnym charakterze i wymiarze.

Wraz z objęciem Sokołowa przez osobę prywatną szybko zmieniło się położenie ekonomiczne i prawne jego mieszkańców. Mikołaj Sepieński, pomimo rozlicznych zajęć na dworze wielkiego księcia i częstych podróży dyplomatycznych, musiał dbać pilnie o rozwój swoich dóbr, przynoszących mu niemałe dochody²⁷. Zgodnie z polityką Witolda, popierającego osadnictwo polskie na ziemiach podlaskich, on także przyjmował chętnie w swojej posiadłości „lud rzymskiego wyznania”, być może osobiście zabiegając o jego przybywanie²⁸. W tym też czasie, w wyniku energicznej działalności Miko-

---

et debent finiri usque, ad alios mansos Orzechówka”. AGAD, Kapiciana, p. 6, s. 624–626. Pozostałe miejscowości występują w dokumencie Grzegorza biskupa włodzimierskiego, z 1424 r., uzupełniającego pierwotny fundusz kościoła. AGAD, Kapiciana, p. 6, 626–628.

²⁵ AGAD, Kapiciana, p. 624–626.

²⁶ Ibid., p. 6, s. 626–628.

²⁷ Ponieważ nadanie, które otrzymał M. Sepieński, obejmowało ziemie częściowo już zaludnione i zagospodarowane, mógł on niemal od razu liczyć na większość należnych dotąd gospodarowi czynszów i różnych opłat.

²⁸ Wielki książę Witold popierał rozwój osadnictwa na przygranicznych terenach, widząc w tym także możliwość zwiększenia dochodów skarbu gospodarskiego. W ten właśnie sposób argumentował np. potrzebę ustanowienia wójtostwa w Bielsku (1430 r.). Wójt miał zająć się sprowadzaniem do miasta osadników wyznania rzymskiego. I. Daniłowicz, *Skarbiec dyplomatów*, t. II, Wilno 1862, s. 105, nr 1491.

łaja Sepieńskiego doszło na ziemiach późniejszego województwa podlaskiego do pierwszej lokacji miasta na prawie niemieckim. Przywilej lokacyjny wystawiony został 20 IV 1424 r. w Grodnie przez wielkiego księcia Witolda²⁹. Władca litewski, powołując się na dotychczasowe zasługi swojego sekretarza i zaufanego doradcy, potwierdził wieczystość poprzedniego nadania Sokołowa ze wsiami Kupientyn i Rogów oraz przyznał ich mieszkańcom zupełnie nowe uprawnienia. Przede wszystkim zostali oni przeniesieni z obowiązującego dotąd prawa polskiego i ruskiego na prawo niemieckie średzkie. Zmiana ta dotyczyła jednak tylko Polaków i Niemców, czyli ludności katolickiej. Zamieszkujący tam Rusini nadal mieli posługiwać się zwyczajami swojego prawa³⁰.

W tym miejscu warto zastanowić się nad nazwaniem wprowadzonego w Sokołowie prawa, prawem niemieckim średzkim, a nie mianem znanego już przecież w W. Ks. Litewskim prawa magdeburskiego czy bardzo popularnego na Mazowszu prawa chełmińskiego. Wyjaśnienie tego wydaje się dosyć proste. Mikołaj Sepieński, będąc związany z kancelarią jako bliski współpracownik hospodara, miał ponad wszelką wątpliwość bezpośredni wpływ na redakcję przeznaczonego dla siebie dokumentu. Ostateczną wersję dyktatu sporządził natomiast Mikołaj Małdrzyk, inny polski sekretarz Witolda³¹. Wybór prawa średzkiego dla Sokołowa wiązał się prawdopodobnie z doświadczeniem i wiedzą na ten temat, wyniesionymi przez Mikołaja Sepieńskiego z rodzinnej Wielkopolski, gdzie ta odmiana prawa niemieckiego stosowana była powszechnie³². Sporą znajomość różnych rodzajów prawa niemieckiego i formularzy dokumentów lokacyjnych osiągnął zapewne Mikołaj Sepieński w czasie pełnienia obowiązków starosty łukowskiego³³. Niewykluczone też, iż o nazwie prawa zadecydowała konsultacja właściciela miasta z wójtem, bądź nowo przybyłymi osadnikami, pragnącymi regulować wewnętrzne życie miejskie według znanych sobie już wcześniej przepisów prawnych³⁴.

²⁹ AGAD, Metryka Litewska, ks. 209, k. 1035–1037.

³⁰ Ibid., ks. 209, k. 1036.

³¹ Świadczy o tym zwrot: „Datum per manus Nicolai Maldruce <Małdrzyk – W. J.> secretarii”. Ibid., ks. 209, k. 1037.

³² Por. *Historia państwa i prawa Polski*, pod red. J. Bardacha, t. I, Warszawa 1973, s. 209.

³³ Mikołaj Sepieński występuje jako starosta łukowski już w 1422 r. Por. J. Długosz, *Roczniki...*, ks. XI, s. 191. 14 II 1424 r. król Władysław Jagiełło nadaje Andrzejowi i Mikołajowi synom Bertrama Kwäsera 50 włók w powiecie łukowskim i zezwala na założenie wsi na prawie magdeburskim. Włóki te mają być wymierzone „per Nicolaum Sepnyssky protunc capitaneum Lukouiensem”, który też znajduje się wśród świadków na dokumencie opisującym powyższe nadanie. *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. VII, wyd. I. Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś, Wrocław 1975, s. 141–144.

³⁴ Wójt i nowi osadnicy mogli być sprowadzeni przez M. Sepieńskiego z rodzinnej Wielkopolski, bądź z administrowanego przez niego starostwa łukowskiego.

Mieszkańcy Sokołowa i związanych z nim wsi zostali w myśl zasad nowego ustroju całkowicie wyjęci spod jurysdykcji urzędników ziemskich i dworskich. Zwolniono ich również od wszelkich prac i obciążeń wynikających z prawa książęcego, takich jak budowa i naprawa zamków, podwoły czy różnego rodzaju daniny. Po zakończeniu nie określonej dokładnie wolnizny, mieli oni dawać co roku tylko po 2 grosze szerokie z każdej włóki³⁵.

Władza sądowa w mieście, zgodnie z odpowiednim artykułem przywileju lokacyjnego, pozostawała całkowicie w rękach wójta. We wsiach posiadali ją sołtysi. Wójt i sołtysi mogli wyrokować i karać we wszystkich sprawach zwykłych i kryminalnych, posługując się przepisami prawa niemieckiego średniego³⁶. Sami zaś odpowiadali tylko przed swoim panem oraz władcą państwa. Ten ostatni mógł wyznaczyć w razie potrzeby odpowiedniego sędziego, który jednak musiał posiadać potwierdzający to dokument z pieczęcią wielkksiążęcą. Wójta i sołtysów należało także sądzić według prawa średniego.

Ponieważ treść przywileju lokacyjnego nie obejmowała wszystkich istotnych problemów związanych z funkcjonowaniem nowego ustroju w Sokołowie, Mikołaj Sepieński uzupełniał te braki własnymi rozporządzeniami. W pierwszej kolejności, być może jeszcze przed uzyskaniem pozwolenia na lokację, zadbał o ustanowienie w mieście wójta³⁷. Choć nie jest znany pierwotny przywilej na wójtostwo, szczegółowe uprawnienia i obowiązki osoby sprawującej ten urząd podobne były zapewne do uprawnień i obowiązków wójtów w innych, ówczesnych miastach na prawie niemieckim³⁸. W 1469 r. Stanisław z Przywózek, kupując za 100 kop groszy polskich wójtostwo w Sokołowie, otrzymał je prawdopodobnie na warunkach obowiązujących już kilkadziesiąt lat wcześniej³⁹. Według nich, uposażenie wójtowskie skła-

³⁵ AGAD, Metryka Litewska, ks. 209, k. 1035–1037.

³⁶ Choć w dokumencie lokacyjnym Sokołowa istniał zapis o usunięciu z miasta dotychczasowych zwyczajów i praw, sprzecznych z „*ius teutonicum*”, mógł on jednak być początkowo niezbyt pilnie przestrzegany, zwłaszcza że część mieszczan (Rusini) nadal pozostawała przy starych zwyczajach prawnych. Por. też S. Kuraś, *Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich XIV–XV w.*, Wrocław 1971, s. 102.

³⁷ W najstarszych miastach podlaskich i mazowieckich wójt pojawiał się z reguły przed wprowadzeniem pełnego prawa niemieckiego. W. Jarmolik, op. cit., s. 30. Także S. Russocki, *Etapy lokacji miejskich na Mazowszu w XIV–XV w.*, „Przegląd Historyczny”, t. LV, 1964, z. 2, s. 189–195.

³⁸ Problematyka wójtostw w miastach litewskich została omówiona w pracach: M. Downar-Zapolskiej, *Gosudarstwiennoje chozjajstwo Wielikogo Kniażestwa Litowskogo pri Jagiellonach*, t. I, Kijów 1901, s. 274–280; M. Lubawskij, *Oczerk istorii litowsko-russkogo gosudarstwa do Lublinskoj unii wkluczitielno*, Moskwa 1915, s. 148–153. O wójtach podlaskich zob. A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. III, s. 95–102. O wójtach mazowieckich pisał S. Pazyra, *Geneza i rozwój miast mazowieckich*, Warszawa 1959, s. 213–261.

³⁹ AGAD, Kapiciana, p. 3, s. 236–241.

dało się z placu domowego, ogrodu i 7 włók gruntu. Obejmowało też położony w pobliżu miasta staw i możliwość budowy nad nim młyna. Duże dochody przynosił wójtowi sokołowskiemu udział w świadczeniach mieszkańców na rzecz właściciela miasta. Za swoją działalność administracyjno-sądowniczą otrzymywał on jedną trzecią od nałożonych kar, szóstą część podatku targowego i kamień łoju z każdej jatki. Prócz tego miał prawo do warzenia piwa na własny użytek oraz do polowania na drobną zwierzynę i ptactwo w dobrach pańskich przy użyciu ptaków drapieżnych i psów myśliwskich.

Ważne miejsce w życiu gospodarczym każdego miasta zajmował handel. W Sokołowie, obsługującym uczęszczany trakt komunikacyjny, a także zaspokajającym potrzeby okolicznej ludności, targi i ewentualnie jarmarki mogły odbywać się już w okresie przedlokacyjnym. Mikołaj Sepieński po objęciu dóbr sokołowskich w swoje posiadanie zajął się również tym problemem. Na jego prośbę (przypuszczalnie już po lokacji miasta) wielki książę Witold wystawił odpowiedni dokument zezwalający na odbywanie „in opido Sokolow in terra Drohicynensi” targów tygodniowych i jarmarku rocznego⁴⁰.

Według przywileju lokacyjnego z 1424 r., w zamian za nadanie Sokołowa, Mikołaja Sepieńskiego obowiązywała służba wojskowa w czasie wypraw wojennych⁴¹. Tego typu powinność zawsze wiązała się z posiadaniem ziemi na prawie rycerskim. Aktywna polityka zagraniczna wielkiego księcia Witolda sprzyjała częstemu egzekwowaniu powyższego obowiązku od jego bojarów i dworzan. Oprócz właściciela służba wojskowa obejmowała także wójta miasta. 45 lat później, Stanisław z Przywówek, kupujący w 1469 r. wójtostwo sokołowskie, zobowiązał się, w razie wojny, do udziału w pospolitym ruszeniu ziemi drohickiej⁴². Dokładnie zostały określone warunki uczestnictwa. Musiał on odbywać służbę na własnym koniu (wartości 4 kopy groszy), w zbroi i z kuszą. Jego koszty związane z wyprawą pokrywał pan miasta. W przypadku zdobycia łupów wojennych wójt Sokołowa miał także otrzymać odpowiednią ich część⁴³.

Po zgonie wielkiego księcia Witolda w październiku 1430 r. Mikołaj Sepieński, podobnie jak inni polscy pracownicy kancelarii hospodarskiej, opuścił dwór w Wilnie. M. Kosman sądzi, iż powrócił on w rodzinne strony, z którymi nigdy nie zerwał kontaktów, będąc przecież od 1426 r. także sędzią poznańs-

---

40 J. Fijałek, *Uchrześcjanienie Litwy przez Polskę i zachowanie w niej języka ludu*, (w:) *Polska i Litwa w dziejowym stosunku*, Kraków 1914, s. 238–239, przyp. 1.

41 „ratione cuius donationis idem Nicolaus Depeński [Sepieński – W. J.] et successores sui legitimi nobis et nostris ad quamlibet expeditionem generalem iuxta terrestres consuetudinem servire tenebuntur”. AGAD, Metryka Litewska, ks. 209, k. 1036.

42 AGAD, Kapiciana, p. 3, s. 236–241.

43 *Ibid.*, p. 3, s. 236–241.

kim⁴⁴. Zmarł prawdopodobnie około 1432 r.⁴⁵. Co stało się natomiast po jego śmierci: z dobrami sokołowskimi? Odziedziczył je prawdopodobnie jeden z synów Mikołaja Sepieńskiego, także Mikołaj⁴⁶. On to zapewne w 1467 r. jako Mikołaj z Sokołowa nadał wójtostwo w swojej dziedzicznej wsi Rogów Pawłowi z Błonia⁴⁷. W dwa lata później tenże Mikołaj Sokołowski sprzedał także wójtostwo miejskie⁴⁸. Następnie dobra sokołowskie przeszły w ręce Stanisława Sokołowskiego, zapewne syna Mikołaja Sokołowskiego, a wnuka Mikołaja Sepieńskiego. Ten zaś w 1508 r., przed swoją śmiercią, zapisał miasteczko Sokołów z kilkoma wsiami w ziemi drohickej Stanisławowi Kiszce⁴⁹.

*

Przywilej lokacyjny Sokołowa z 20 IV 1424 r. nie zachował się w oryginale. Jego treść znana jest dzisiaj jedynie z kopii wpisanej w końcu pierwszej połowy XVI w. do Metryki Litewskiej⁵⁰. Szczegółowe badania cech wewnętrznych tej kopii nie wskazują na użycie za jej podstawę falsyfikatu. Świadczą o tym następujące ustalenia:

Protokół dokumentu (wstęp) jest taki sam jak w wielu innych dokumentach wystawionych przez kancelarię wielkiego księcia Witolda. Porównując go z protokołem przywilejów o podobnym charakterze (ustanowienie wójtostw w Tykocinie, Drohiczynie czy Bielsku, miejscowościach leżących na Podlasiu) można dostrzec jedną wyraźną różnicę. W dokumencie lokacyjnym Sokołowa wielki książę Witold występuje tylko pod imieniem chrześcijańskim — Aleksander, podczas gdy obowiązującym powszechnie zwrotem w jego

⁴⁴ M. Kosman, op. cit., s. 108. Zob. też A. Gąsiorowski, *Urzednicy zarządu lokalnego w późnośredniowiecznej Wielkopolsce*, Poznań 1970, s. 112–113.

⁴⁵ *Wielkopolski słownik...*, s. 655.

⁴⁶ Mikołaj Sepieński z żony Anny miał synów Jana, Mikołaja i Jakuba. Według A. Gąsiorowskiego nie można wykluczyć, iż trzeci z nich, Jakub to brat M. Sepieńskiego o tym samym imieniu. A. Gąsiorowski, *Urzednicy...*, s. 112–113, przyp. 733.

⁴⁷ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. III, s. 97.

⁴⁸ AGAD, Kapiciana, p. 3, s. 236–241.

⁴⁹ Świadczy o tym dokument Zygmunta I potwierdzający wystawiony 4 II 1508 r. w Krakowie. AGAD, Metryka Litewska, ks. 194, k. 380–382.

⁵⁰ Księga Metryki Litewskiej, do której wpisany został przywilej lokacyjny Sokołowa, powstała w 1541 r. Na jej zawartość składały się różne przywileje i dekrety gospodarskie. Nosila wówczas numer 41, a interesujący nas dokument znajdował się na stronach 447–449. W okresie późniejszym była ona wraz z innymi księgami kilkakrotnie kopiowana. Obecnie w AGAD znajdują się kopie 62 najstarszych ksiąg Metryki Litewskiej w transkrypcji łacińskiej, sporządzone w końcu XVIII w. Połączone z sobą tworzą 29 ksiąg. Według nowej numeracji dawna księga 41 wchodzi dzisiaj w skład księgi o numerze 209. Na temat Metryki Litewskiej zob. I. Sułkowska-Kurasiowa, *Metryka Litewska – charakterystyka i dzieje*, „Archeion”, t. LXV, 1977, s. 91–118 i P. Kennedy Grimsted, *Czym jest i czym była Metryka Litewska*, „Kwartalnik Historyczny” t. XCII, 1895, z. 1, s. 55–83.

intytulacji był zwrot „Alexander alias Witowdus”⁵¹. Opuszczenie to mogło jednak powstać przy wpisywaniu przywileju do Metryki Litewskiej, bądź podczas któregoś z kilkakrotnych przepisywań jej ksiąg⁵². Również, prawdopodobnie w czasie przepisywania ksiąg, musiało zostać zniekształcone nazwisko Mikołaja Sepieńskiego, gdyż w analizowanej kopii występuje on jako Mikołaj Depeński⁵³.

Sformułowania użyte w rozbudowanym kontekście dokumentu (treści właściwej), mogące budzić wątpliwości co do ich znajomości i przydatności w kancelarii litewskiej lat 20 XV w., stanowią nic innego jak adopcję polskiego formularza przywilejów prawa niemieckiego⁵⁴. Klauzule zawarte w przywileju sokołowskim, mówiące o przeniesieniu miasta z prawa polskiego (i ruskiego) na niemieckie, zwolnieniu od jurysdykcji urzędników ziemskich, zakresie prawa niemieckiego i uprawnieniach sądowych wójta są identyczne z klauzulami we współczesnych dokumentach dotyczących lokacji miast i wsi polskich⁵⁵. Jest to jednak zrozumiałe, przecież przywilej ten sporządzały osoby (Mikołaj Sepieński, Mikołaj Małdrzyk) znające dobrze zasady i formuły dokumentowe stosowane w kancelarii polskiej.

Wiarygodna jest datacja przywileju lokacyjnego Sokołowa. Potwierdza ją inny dokument, wystawiony również 20 kwietnia 1424 r. w Grodnie przez wielkiego księcia Witolda⁵⁶. Pobyt władcy litewskiego w kwietniu w Grodnie wynika także z jego itinerarium⁵⁷.

Lista świadków znajdująca się w przywileju sokołowskim składa się z osób autentycznych, których występowanie w otoczeniu Witolda pokrywa się z datą wystawienia dokumentu⁵⁸. Poza tym, ci sami świadkowie wymienieni

---

⁵¹ Por. intytulację wielkiego księcia Witolda w przywileju dla Moniwida, starosty wileńskiego z 1407 r. czy też dla Piotra z Gumowa, wójta Tykocina z 1425 r. W. Semkowicz, *Przywileje Witolda dla Moniwido...*, s. 257; tenże, *Nieznanne nadania Witolda dla osób prywatnych*, „Ateneum Wileńskie”, t. VII, 1930, s. 854–855.

⁵² Por. przypis 50.

⁵³ Zniekształcenie to nie zostało dostrzeżone przez M. Balińskiego i T. Lipińskiego, *Starożytna Polska*, t. III, s. 531, ani też przez J. Kazimierskiego, op. cit., s. 66.

⁵⁴ Zwraca na to uwagę i przekonująco dowodzi S. Kuraś, *Przywileje prawa niemieckiego...*, s. 101.

⁵⁵ Identyczne formuły jak w przywileju lokacyjnym Sokołowa można odnaleźć np. w dokumencie Władysława Jagiełły dla Andrzeja i Mikołaja synów Bertrama Kwasera z 1424 r., w którym Mikołaj Sepieński wystąpił jako świadek. *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. VII, s. 141–144. Por. też przypis 33.

⁵⁶ Dokument ten dotyczy nadania wsi Męczyno (?) w ziemi drohickej szlachcicowi imieniem Krystyn. AGAD, Kapiciana, p. 3, s. 231–235.

⁵⁷ Witold przebywał w Grodnie już 16 kwietnia, opuścił miasto natomiast 24/25 kwietnia. J. Purc, *Itinerarium Witolda, wielkiego księcia Litwy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, nr 74, Historia, z. 11, Poznań 1971, s. 102.

⁵⁸ Są wśród nich: Jan, wojewoda trocki (inaczej Jawnuta, był wojewodą trockim w latach 1413–1432, por. J. Wolff, *Senatorowie...*, s. 55), Gniewosz z Dalowic, podstoli

są na drugim dokumencie sporządzonym tego samego dnia. Wśród nich znajduje się również odbiorca pierwszego nadania — Mikołaj Sepieński⁵⁹.

Na koniec warto jeszcze zastanowić się, w jakich okolicznościach dokument dotyczący lokacji Sokołowa z 1424 r. znalazł się w postaci kopii w księdze Metryki Litewskiej z roku 1541. Być może wiązało się to z postępowaniem spadkowym prowadzonym po śmierci właściciela miasta Piotra Kiszki, kasztelana trockiego (zm. 1534 r.) przez jego synów⁶⁰.

---

krakowski (był podstolim krakowskim w latach 1410–1426, por. *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. VII, s. 26, nr 1879, przyp. 7), Bartłomiej z Górki, pisarz (był pisarzem w kancelarii litewskiej w latach 1422–1430, por. M. Kosman, *Kancelaria...*, s. 109–110). Trudniej natomiast zidentyfikować Dowgirda, marszałka dworskiego (może Jan Dowgird, późniejszy wojewoda wileński w latach 1434–1442, por. A. Boniecki, *Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI w.*, Warszawa 1887, s. XLVII), Andruszkę, podczaszego (może Andrzej Sakowicz, późniejszy namiestnik smoleński w r. 1440, por. A. Boniecki, *Poczet...*, s. XLV) i Gnitolda z Ziruntin (?).

⁵⁹ Lista świadków w tym dokumencie przedstawia się następująco: Jan alias Jawnuta, wojewoda trocki, Gniewosz z Dalowic, podczaszcy (?) krakowski, Mikołaj Sepieński, starosta łukowski, Dowgird, marszałek dworski, Andrzej, podczaszcy i Bartłomiej, pisarz. Dokument został sporządzony, tak jak poprzedni, przez Mikołaja Małdryka. AGAD, Kapi-ciana, p. 3, s. 231–235.

⁶⁰ Z. Spieralski, *Piotr Kiszka, (w:) Polski słownik biograficzny*, t. XII, Wrocław 1967, s. 514–515.

ANEKS

Grodno, 20 kwietnia 1424 r.

Witold wielki książę litewski potwierdza Mikołajowi Sepeńskiemu, swemu sekretarzowi i doradcy, nadanie miasta Sokółowa ze wsiami Kupientyn i Rogów w ziemi drohickiej i wprowadza w nich prawo niemieckie średzkie.

Or. nieznanymi.

Kop. Warszawa, AGAD, Metryka Litewska, ks. 209, k. 1035–1037.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Alexander magnus dux Lithuaniae, terrarumque Russiae. Significamus tenore presentium quibus expedit, universis presentibus et futuris presentium notitiam habituris. Quomodo attentis et diligenter consideratis fidelibus et continuis obsequis nobilis Nicolai Depenski^a secretarii et consilarii nostri^b fidelis dilecti, quibus nobis hactenus complacuit et in futurum amto fidelitatis studio praesentibus poterit complacere, harum intuitu volens ipsum gratiae nostrae prosequi favoribus et ad obsequia nostra confirmo redere promptiorem sibi et suis successoribus legitimis oppidum nostrum Sokolow^b cum villis nostris Kupiatin et Rogow^c in terra Drohicensi^d sitis et locatis prout in suis limitata et distincta cum omnibus ipsorum utilitatibus, fructibus, censibus, tributis, proventibus, redditibus, campis, agris, pratis, pascuis, silvis^d, mericis, borris mellificiis, nemoribus, venationibus, aucupationibus, aquis, fluviis^e, rivis, torrentibus, lacubus, stagnis, piscinis, piscatoribus, aquarum decursibus, molendinis, emolumentis et generaliter cum omnibus et singulis pertinentiis et cohaerentis, universis quibuscumque^e nominibus appelentur, quae in eisdem oppido et villis nunc sunt et in futurum fieri possunt meliori provisione mediante dedimus, assignavimus, donavimus et inscripsimus, presentibusque^e damus, assignavimus et largimur perpetuo et in aevum cum omni iure et dominio per Nicolaum Depenski praefatum et suis haeredes legitimos habenda, tenenda, utifruenda^f, possidenda^g pacifice et quiete, nec non tenenda, vendenda, obliganda et commutanda, alienanda, donanda et in usus liberos convertenda, prout sibi et suis successoribus legitimis melius et utilius videbitur expedire. Absolvimus etiam dicti oppidi et villarum quovis incolas oppidanos et inhabitatores ab omnibus laboribus castrorum nostrorum^h aedificationibus, reformationibus, angariis, contributionibus quibuscumque^e per duos grossos latos quos vislani^h praedictarum villarum libertate expirata eis danda vel data de quolibetⁱ manso sive laneo in quolibetⁱ festo beati Martini pontificis annis singulis nobis et successoribus nostris solvere tenebuntur ratione cuius donationis idem Nicolaus Depenski et successores sui legitimi et nostris successoribus ad quamlibetⁱ expeditionem generalem iuxta consuetudinem servire tenebitur et debet, ut autem praedictum oppidum Sokolow cum villis Kupiatin et Rogow eo citius inhabitare valeant hominibus et locari ipsa et eorum quovis incolas, oppidanos, villanos, hortulanos, tabernatores, Polonos vel Theutonicos, Ruthenis tantum exceptis, quos in eorum iure volumus remanere de iure Polonico et Ruthenico in ius Theutonicum, quod Sredense dicitur transferimus perpetuo duraturum, removens ibidem omnia iura Polonica et Ruthenica, modos et consuetudines universas, quae ipsum Theutonicum plerumque^e perturbare consueverunt eximimus, insuper et perpetuo liberamus omnes et singulos dicti oppidi oppidanos, villarumque^e cmethonesⁱ et quovis incolas ab omni iurisdictione et potestate omnium ducatum^j nostrorum palatinorum, castellanorum, iudicum, subiudicum et quorumvis officialium et ministerialium eorundem ut coram ipsis et ipsorum aliquo pro causis tam magnis, quam parvis, puto sicut incendii, sanguinis, membrorum mutilationes^j et quibusvis enormibus excessibus, citati nomine respondeant nec aliquas poenas solvere teneantur sed tantum

dicti oppidani coram ipsorum advocato villarumq(ue) cmetones et quivis incola coram ipsorum scultetis, qui pro tempore fuerint. Advocatus vero et sculteti coram ipsorum domino aut nobis vei iudicio n(ost)ro generali dum t(ame)n per n(ost)ram l(itte)ram nostro sigillo sigillatam fuerint vei remissi, tunc non aliter, quam suo iure Theutonico Sredensi de se quaerulantibus respondere tenebuntur. In causis autem criminalibus et capitalibus superius expressis^k memoratorum oppidi et villarum et scultetis in Theutonicum in omnibus suis punctis, sententiis, articulis, conditionibus et clausulis postulat et requirit. Harum quibus sigillum n(ost)rum maius appensum est testimonio l(itte)rarum. Actum in Grodno feria quinta Caenae Domini anno eiusdem millesimo quadragentesimo vigesimo quarto. P(raese)ntibus magnifico et strenuis Joanne palatino Trocen(si), Gnielgisio de Dalenicz subdapifero Cracovien(si), Gnitoldo de Ziruntin, Darigerdo mareschalco curiae, Andruschone subpincerna, Bartholomeo de Gorka notario aliisq(ue) pluribus fidelibus n(ost)ris dilectis. Datum per manus Nicolai Maldrzuce secretarii sincere n(ost)ri dilecti et fidelis.

f. .

a. w kopii Depeński.	b. kop. Sokółów.	c. kop. Rogów.	d. kop. sylvis.
e. kop. fluvis.	f. kop. utifruendi.	g. kop. possidendi.	h. kop. vilani.
i. kop. cmetones.	j. kop. mutilitationes.	k. kop. expressatis.	